

КУЛЬТУРА И ИДЕОЛОГИЯ

Снимка: Мария Русева

Оформление: Мария Русева

СЛУЧАЯТ Д. Б. МИТОВ

Йоан Василев

30. СУ "Братя Миладинови" (България)

THE CASE OF D. B. MITOV

Joan Vasilev

Bratya Miladinovi 30th Secondary School (Bulgaria)

ORCID ID: 0009-0000-4282-4129

E-mail: yoan_vasilev1408@abv.bg

Abstract : Dimitar B. Mitov (1898-1962) is one of the forgotten names which formed part of Bulgarian literary and social life in the 20th century. His creative work was mostly related to the establishment of the Literary Voice newspaper before 9th September 1944. This led to a variety of attitudes to said work among his inner circle and his contemporaries such as Zdravko Petrov, Petar Goryansky, Dzhenu Vasilev, Atanas Dalchev, Kiril Kastev, Radoy Ralin and Kalina Malina. This study focuses on the biography and creative outlook of D. B. Mitov, as well as his critical opinions and the memories of his contemporaries about him. The fine line between objectivity and subjectivity, a friend's duty and the shadow of the political setting before and after 1944 and 1989 are what makes for the "D. B. Mitov case"- one of the plots revealing the complicated fate of Bulgarian intellectuals in the turbulent times of the 20th century.

Keywords : Dimitar B. Mitov, Literary Voice newspaper, realism, socialism, Bulgarian literature between the two World Wars

Резюме: Димитър Б. Митов (1898 – 1962) е сред забравените днес имена, които са част от българския литературен и обществен живот от миналия век. Свързана основно със създаването на вестник „Литературен глас“, творческата дейност на Митов се реализира преди и след 9.IX.1944 г. Това предизвиква различни рецептивни нагласи сред негови близки и съвременници като Здравко Петров, Петър Горянски, Дженю Василев, Атанас Далчев, Кирил Кръстев, Радой Ралин и Калина Малина. Във фокуса на настоящото изследване попадат както биографията и творческите възгледи на Д. Б. Митов, така и критическите нагласи и спомените на съвременниците му за него. Именно в междата между обективното и субективното, приятелския дълг и сянката на политическите условия преди и след 1944 г. и 1989 г. се оформя „Случаят Д. Б. Митов“ – един от сюжетите, разкриващ сложната житейско-творческата съдба на българската интелигенция в турбулентните десетилетия на миналия век.

Ключови думи: Д. Б. Митов, вестник „Литературен глас“, реализъм, социализъм, българска литература между двете световни войни

Димитър Б. Митов, чиято творческа дейност бива асоциирана основно с културния ежеседмичник „Литературен глас“ (1928 – 1944) и петтомната поредица за западноевропейска литература (1950 – 1953), е представител на поколението

СЛУЧАЯТ Д.Б. МИТО

междувоеенни критици, чийто исторически жребий предопределя то да обитава две епохи – преди и след 9.IX.1944 г. Настъпилите политически промени мотивират цялостно преобразуване на културния сектор в страната, като част от творческата интелигенция бива ликвидирана, а друга успява да се приспособи към новите условия. Как обаче Митов успява да се справи с тези културни преломи и до каква степен дейността му преди 1944 г. повлиява на новото му положение в Народна република България?

Творческото наследство на критика не дава еднозначен отговор на тези въпроси. От друга страна, въпреки че Митов не пише съчинения с мемоарен характер, по-млади сътрудници в „Литературен глас“ като Здравко Петров, Петър Горянски, Дженю Василев и Радой Ралин оставят ценни биографични бележки за него. Тези свидетелства обаче са с противоречив характер – те имат както безпристрастен и фактологичен заряд, така и са свързани с интимните аспекти от личността на Митов, но и със задължителния филтър на идеологическото говорене в периода 1944 – 1989 г. Именно тези разнопосочни сведения са отправната точка на настоящата статия, тъй като чрез тях можем да се доближим до творческите възгледи на Митов и изобщо до рецепцията на делото му преди и след 1944 г. и 1989 г.

Резултатът от фокусирането върху нагласите на неговите съвременници показва, че Митов продължава да бъде уважаван десетилетия след смъртта си през 1962 г., въпреки своевременните констатации, че споменът за дейността му избледнява. Прави впечатление и че приятелското припомняне е съпътствано от поставянето на категорични, но неаргументирани оценки относно заниманията му като литературен критик. В говоренето за Митов изпъкват акцентите върху поведението и характера му, но липсват идеологически безпристрастни изследвания спрямо неговите критически възгледи преди и след 1944 г. и изобщо спрямо значимостта му за българската литературна история.

Сигурно е и още нещо – днес Митов е фигура с избледнял профил, към която има оскъден изследователски интерес, въпреки включването му сред двадесетте най-ярки литературно-критически имена от междувоенния период докъм 60-те години на XX век в проекта на Литературния институт към БАН „Дигитална библиотека „Българска литературна критика“, действащ в периода 2019 – 2021 г. И ако колегите от БАН акцентират на текстологичното му наследство, ние ще продължим биографично-творческия и метатекстов наратив заради малката публична известност на „Случая Д. Б. Митов“ – един от примерите за адаптацията на творци от междувоенния период в ситуацията на тоталитарен държавен строй.

1. Биографични аспекти

Димитър Борисов Митов (1898 – 1962), познат още като Д. Б. Митов, произхожда от известна старозагорска фамилия. Припомнян е като солиден човек с артистично лице, заради което получава по-късно от студентите си прякора „Дъбът“. Темпераментът му е определян като жив, ориентиран към новото и откликващ на културно-обществените движения на епохата. Свободолюбив и непримирим по дух, Д. Б. Митов е смятан за категоричен в мненията си критик и за ерудирана и благородна личност, която открито участва в обществени протести и се отличава със своя европейски дух и обединяващ размах.

Митов завършва Първа мъжка гимназия, в която е съосновател на литературно-художественото дружество „Към някъде“ – събирателен център за ученици, студенти и творци. По това време търпи влияние от Георги Бакалов, който протяга ръка към младия Митов чрез сътрудничество във в-к „Борба“. През 1923 г. Митов завършва славянска филология в Софийския университет. Следването е ключов етап от неговото творческо оформяне, тъй като по това време е част от академичното дружество „Бяло море“, чийто председател е проф. Александър Балабанов. Студентският кръжок е основан още през 1914 г. и е средишна точка за творци от различни сфери. В тази бохемска среда Д. Б. Митов и Тодор Боров дават идеята на професор Ал. Балабанов да създаде литературен вестник „Развигор“ – изданието, в което Митов чиракува като критик, редактор и уредник. Ученическите и студентските години го срещат с „учителите“, останали такива до края на живота му – Ал. Балабанов и Г. Бакалов. Първият, научил го на интегрираното функциониране между светскост и интелектуалност, а вторият, закалил неговата трайна лява идейна ориентация.

През 1925 г. Митов заминава за Париж, за да задълбочи литературните си познания. Натрупаният опит е впрегнат веднага след завръщането му, когато започва да ръководи библиотеките „Бисери“ и „Избрани съчинения“ към издателствата „Иван Г. Игнатов и синове“ и „Хемус“. В периода 1927 – 1928 г. издава в-к „Литературни новини“, а през 1928 г. създава в-к „Литературен глас“ – неговото най-крупно дело, продължило да съществува чак до 1944 г. Този постобразователен период изгражда Д. Б. Митов като литературен специалист, широко отворен към западноевропейската култура, но и като добър ученик, който ще покаже малко по-късно уменията си да съчетава редакторска и издателска дейност.

Като общественик Митов е известен със застъпничеството си за Христо Ясенев; през 1934 г. получава орден „Академични палми“, става секционен председател на Българо-съветското дружество, а по-късно започва да членува в Комитета за защита на евреите. През ноември 1944 г. става член на БКП, а скоро и главен редактор на сп. „Българо-съветска дружба“. По това време Митов започва да сътрудничи на „Работническо дело“, „Литературен фронт“ и „Отечествен фронт“. Последните години от живота си посвещава на театралното дело като ректор на ВИТИЗ. Именно тогава Митов съзира необходимостта от систематичен курс по история на западноевропейската литература – начинание, осъществено в периода 1950 – 1953 г. От редактор и издател на „свободния глас“ Митов се превръща бързо в журналистически сътрудник на казионните издания след 1944 г. Що се отнася до социалистическото му удостояване като пръв в академичната и административна йерархия на ВИТИЗ, то е събитие с амбивалентен знак. От една страна, критикът съзира в това ново поле за дейност на „ползу роду“, от друга – тази роля го превръща в рупор на идеологическите постулати на новата държавна власт и конструиращата се от нея културна политика.

2. Критически аспекти

Здравко Петров е ученикът на Митов, който въвежда квалификация „Случаят Митов“ още през 1988 г. Той започва очерковата си бележка с констатацията, че новите поколения ще знаят все по-малко за критика, издателя и обществения деец Д. Б. Митов: „Времето ще пресее неговите вестникарски статии, ще коригира оценките му. Но какво да се прави, такава е съдбата на литературния критик, който предпочита пред тишината на научния кабинет ежедневното участие в литературните битки“ (Petrov 1988: 165). Старият гладиатор на литературната сцена се оказва твърде оперативен и свързан с шума на отминалите времена, целенасочено и бързо започващи да се заличават по идеологически причини, което предпоставя и преждевременната забравя на някои техни обитатели. В тази връзка мемоаристът заключава следното: „Случаят Митов – и не само тоя случай – показва колко е ефимерна понякога славата на литературния критик“ (Petrov 1988: 165).

Всяко изказване за Митов има възпоменателен характер и представлява опит личността му да бъде припомнена, но и канонизирана в националната историческа памет, защото неговата дейност е знакова не само за отминалата епоха, но има актуални проекции и днес. Митов се превръща в митологема, с което неговите мемоаристи и

колеги се стремят да го впишат, от една страна, като културтрегер на междувоенния период и от друга страна, като социалистически критик, който не заслужава споходилата го забрава. Така отърсването от забравата е успоредено с нуждата от идеологическата позиционираност на неговата личност в две доста различни епохи. По този въпрос, естествено, ще наблюдаваме разминаване, в зависимост от политическата ситуираност на неговите критици. Някои от мемоаристите аргументират Митов като народен деец, неотстъпчиво предан на партията, а други като Кирил Кръстев и Атанас Далчев мимоходом подминават периода от 1944 г. до края на живота му през 1962 г., за да го позиционират предимно във времето преди 9.ІХ. Така зад нуждата от припомняне прозира стратегия за „пренаписване“ на Митов с оглед на официалните и официозни изисквания на времето. Поставен по този начин, „Случаят Митов“ не се отнася единствено до хазартния характер на литературната памет, както твърди Здр. Петров. „Случаят Митов“ представлява комплекс от противоречиви визии за творчеството и делото на редактора на „Литературен глас“, които резонират едновременно с приятелския спомен, но и с новите политически конвенции след 9.ІХ. В такъв случай остават открити въпросите успява ли Митов да се впише в новата ситуация след 1944 г. и кога възпоменанието от фигури, различно разположени спрямо тоталитарния режим, се превръща в средство за партийно съчинителство или своеобразна достоверна реабилитация.

Съвременниците на Митов твърдят, че той търпи особено влияние от френската и руската литература, които възпитават обществено отношение към изкуството. Сред личностите, които му повлияват най-много, са Висарион Белински, Сент Бъов, Йосиф Хербст, Елин Пелин, Симеон Радев, Иван Шишманов, а като по-млад има контакти с Георги Бакалов, Христо Смирненски, Крум Кюлявков, Христо Ясенов и Николай Хрелков. Атанас Далчев отбелязва голямата привързаност на Митов към своя културен патрон Балабанов: „Изобщо аз не си спомням среща с Митов, в която по един или друг повод да не е ставало дума за Балабанов. И за него той говореше винаги възторжено“ (Dalchev 1980: 229). Ценен нюанс в картината на естетическите възгледи на Митов привнася и съпругата му Калина Малина: „Митов под влияние на своя учител по литература Иван Грозев беше склонен към теософското учение. Дори преведе книгата „Посвещение“ от Ани Безант през 1919 г. Но Балабанов го насочи към реализма“ (Gancheva 1982: 53). Придържането към реализма е отчетено и от Кирил Кръстев, който твърди, че Митови имат фамилна обремененост към „реалистично-позитивистичните традиции“ (Krastev 1988: 176).

Всички от споменатите по-млади сподвижници на Д. Б. Митов твърдят, че за него са чужди идейните колебания, разточителството, готовите фрази и поучителното позиране. В основата на разработките си Митов полага практически поглед и не прибегва до сухи теоретизации. Петър Горянски описва критическия му подход като последователен, но и едностранчив, тъй като е „привърженик на графичния рисунък, където можеха да съществуват само черният и белият цвят“ (Goryanski 1984: 366), а Дженю Василев определя това като „израз на стабилни граждански и художествени убеждения и ясен поглед върху действителността“ (Vasilev 1988: 44). Този прочит на Митов предполага и отрицателното отношение към модните влияния от чужбина и формалния естетизъм, към тъмните и болезнени неща в литературата. Митов е определен като привърженик на „жизненото, ясното, хармоничното в изкуството“ (Petrov 1988: 167), но и като последовател на идеята, че изкуството влияе на обществените процеси, а не е самоцелна дейност.

Представен по този начин, Д. Б. Митов се превръща в подходящ кадър, чиито творчески възгледи почти не се нуждаят от идеологическо конвертиране, тъй като лесно биват припознавани като „социалистически реализъм“. Обичайните определения, с които образът на Митов е припомнян, са „борец за истинско реалистично и народностно изкуство“ (Vasilev 1988: 18), хуманист, първенец на духа, интернационалист, демократ, антифашист, защитник на реализма, „чист литератор“ (Vasilev 1988: 45), „смел диалектичен ум“ (Vasilev 1988: 59) и комунист. След като изиграва ролята на център за прогресивната интелигенция, левите интелектуалци и младите поколения преди 1944 г., Д. Б. Митов няма причина да остане в ариергарда на литературното развитие след 9.ІХ.

Някои от етикетите, прикрепени по инерция или с основание към личността на Митов, имат потенциата да бъдат твърде удобни за идеологическо обтягане. В това отношение високата патетика принадлежи основно на Дженю Василев, който не допуска в очерка си вероятността неговият учител да е изпаднал от коловозите на актуалното. Реториката на възторга често достига върховете на клишето, а очеркът на Дж. Василев става недостоверен източник, тъй като всяка житейска стъпка на Митов е назидателно и хиперболизирано тълкувана като манифестация на неговата вярност към социалистическата доктрина. Увлечен от високото темпо на възхвалата, за миг Василев допуска реторически обрат в пледоарията си: „Д. Б. Митов не беше комунист, не беше член на Партията. Нещо повече. По някои конкретни оценки и методи на действие на комунистическата партия определено се дистанцираше или заемаше колебливо становище. Той влезе в Партията непосредствено след Девети септември... Но каквото и

да се приказва, през целия си живот той беше винаги на страната на прогресивните и демократични сили, стоеше на антифашистки позиции...” (Vasilev 1988: 21). Реторическата засечка, макар и да постига определен стилистичен ефект, остава по-скоро в полосата на противоречието, което е способно да компрометира идеализирания образ на Митов. Допускането на такава празнина подсказва за вероятната социалистическа дискуссия около публичното му присъствие преди 9.IX. За подобно нещо можем да съдим и от констатацията на Пантелей Зарев по адрес на вестник „Литературен глас“, определен като пробуржоазно издание с неубедителни и пожелателни позиви за обществено преустройство, тъй като на страниците му се борят „две социални методики – съзерцателната и действената“ (Zarev 1978: 149).

Механизмите за премълчаване, преувеличение, дописване или преобръщане на фактите, употребени с пропагандни цели в името на приятелския дълг и(ли) партийната нужда от герои, се оказват недостатъчен инструментариум за цялостната реабилитация на Митов след 9.IX и в известен смисъл и след 1989 г. Назидателната и агресивна категоричност издават липсата на единомислие как да бъде категоризирана дейността на Д. Б. Митов, а 90-те години на миналия век са твърде еруптивно десетилетие за завръщане към творец, етикиран по традиция като реалист. Донякъде още по времето на социализма в бележките на П. Горянски, Здр. Петров и Ат. Далчев се появяват едва видими пукнатини, които могат да бъдат тълкувани като намеци за трудност при адаптацията на Митов след 9.IX и за преосмисляне на предишните му позиции. Показателен пример в тази посока е изказването на Петров, че Митов е от „тия натура, които изгаряха през 50-те години фаворитите на своята младост, и то безпощадно“ (Petrov 1988: 167). От него узнаваме обаче и че този акт е бил много драматичен за остаряващия критик; че говорел със самоирония за бъдещите времена, които ще смекчат настоящите му крайни оценки. Подобно отношение имал и към обемния си труд по западноевропейска литература, за който твърди, че след години ще бъде използван единствено с цел оборване и посочване на допуснатите грешки – допълва З. Петров. Той тълкува думите му конюнктурно като проява на скромност и примирение пред неумолимия ход на литературното развитие, но е възможно подтекстово да бъдат посочени и като индикация за сломяване на духа на критика, но и за неговото ясно съзнание за компромисите, които прави.

Въпреки че Дж. Василев обявява разцвет на творческите сили на Митов в театралната сфера след 9.IX, Радой Ралин отбелязва, че по това време Митов стои настрана от Съюза на писателите и не влиза в диалог с Кръстьо Белев – представител на

СЛУЧАЯТ Д.Б. МИТО

България в международните литературни конгреси. По линия на това Ралин заключава следното: „Затова му дадох почетна длъжност в театъра, за да използват ерудицията му, защото там нямаха никого, но и да го държат малко встрани... По едно време като че ли въобще го бяха отписали. Бившите „ренегати“ тогава вече бяха заели големи постове...“ (Ralin 1998: 7). В края на 50-те и началото на 60-те сякаш никой не помни културните приноси на Митов. Коренно различният ракурс, който Ралин привнася към образа му, е до голяма степен обусловен от времето, в което той прави изказването си – 1998 г. Така десет години след догматичния прочит на Дж. Василев се появяват реплики, които заличават усилията му Митов да се превърне в социалистическа емблема. В това отношение не могат да бъдат подминати и следните думи на Ралин: „Д. Б. Митов знаеше много истини и не ги криеше... И положението в Съветския съюз никак не му харесваше, макар да ценеше и обичаше руснаците“ (Ralin 1998: 7) – коментар, който преобръща из основи шаблонната критика на доскорощния строй. И ако Дж. Василев приятелски работи за възстановяване на Митовия авторитет през авторитарния български период от средата на 40-те до края на 80-те години, то Р. Ралин се опитва да го реабилитира непосредствено след промените и да го впише към идеалистите комунисти, инакомислещи спрямо режима.

Митът за Митов като комунистически критик преди 1944 г. е също разколебан заради резервираната му подкрепа – факт, който получава колебливо тълкуване от страна на Дж. Василев. К. Кръстев определя политическата ориентация на Митов като по апломб на социалдемократията и посочва, че след 1937 г. „Литературен глас“ става подчертан проводник и застъпник на френската култура – теза, която се различава коренно от думите на Василев, който твърди, че вестникът е „пропагандатор на новия живот в СССР“ (Vasilev 1988: 14). Умерен, диалектичен поглед по този въпрос предлага Ралин, който отбелязва, че в изданието е давана трибуна на автори като Людмил Стоянов, Крум Пенев и Тодор Павлов, защото за редактора с първостепенна важност не са политическите пристрастия, а писателските умения. По думите на Ралин лявата политическа ориентация на критика му помага да събира около себе си творци с подобни възгледи, а в „Литературен глас“ дори е публикуван първият материал срещу фашизма. Тези неща не пречат на редактора да дава трибуна и на модерни автори като Светослав Минков – сведение, което разбива клишето за закостенялостта на Митовите реалистични творчески възгледи и за категоричната му принадлежност към войнстващия социалистически реализъм. Затова и Ралин отбелязва: „Не смяташе, че съществува единствено правилно мислене за света...“ (Ralin 1998: 7).

„Случаят Митов“ поставя редица въпроси, засягащи съдбата на междувоенната интелигенция в условията на нова политическа и културна ситуация. Удобен, но не съвсем, Митов изпада в политизираната межда на две нужди – тази на партията, която конвертира убежденията на дейци от предишния период, и собствената си необходимост от житейска сигурност, която диктува съдържанието на текстовете му след 1944 г. Трудни за откриване са негови изказвания след тази година, с които да напусна партийния шаблон, а от друга страна, гласът му заглъхва в ранното размразяване, заради което неговите искрени нагласи остават неизвестни. До каква степен учениците и близките му, припомнящи си го преди и след 1989 г., са надеждни разказвачи, също е трудно за определяне, защото образът му е фрагментарен, положен е в руслото на догадките, а допирът до спомените за него бързо може да се превърне в свръхинтерпретация на потенциални палимпсести. Как обаче Митов мотивира възгледите си преди 1944 г. и как те биха могли да се впишат в хода на неговия случай?

3. Автотекстуални аспекти

През 1929 г. под редакцията на Д. Б. Митов се появява сборникът „Изкуство и живот“, който е ценен не само заради поместените актуални студии на европейски писатели, но и защото в предговора си Митов се вглежда в обитаваната от него епоха. Според него XX век принадлежи на машините, трескавата работа и спорта. Ускореното машинизирано време предизвиква промени в статута на читателя, книгата и четенето. Теориите за чиста естетика са неработещи, защото „всеки иска да намери в литературната история и критика живо отношение към литературата, чрез нея да разбере пулса на живота“ (Mitov 1929: 6). Ежедневието предполага появата на нов тип изкуство, задоволяващо космополитните нужди на своите потребители, понеже романтичното отделяне от живота не е актуално. В него трябва да се търси единствено човешкото, а не залъгващите мистични начала. Към края на предговора Митов пояснява, че машинизирането на писателския труд не унищожава изкуството, а го прави съвременно и свързано с реалното, защото „изкуството трябва да отразява живота, писателите, художниците, хората на въображението трябва да изхождат само от действителността“ (Mitov 1929: 7).

Сборникът е провокативен не само с това, че представя преводни текстове пред българската публика, като я приобщава по този начин към актуалните тенденции в европейски контекст. Погледът на Митов следи климата в страната и чужбина, готов е

да предложи нещо ново и информативно на читателите си, както и да дефинира нуждите на съвремието си. Според него ядката на творческия процес – човешкото, земното, ежедневно, социалното – не е застрашена от техническите нововъведения, а от модните формални и радикални приумици, сухото теоретизиране и непознаването на наболелите човешки потребности. Реализмът не заличава човешката способност за вглеждане във вътрешния мир и отдаване на въображението. Очевидно е, че възприетата от Митов естетическа нагласа, макар и да представлява творческа позиция с установена традиция назад във времето, е непреходен светогледен ключ. Това е нагласа, която се отличава със своята реалистичност и критичност и която не може да стане анахронична, тъй като е отворена към постоянно настъпващите промени. Затова можем да заключим, че част от преценките на Митовите ученици са валидни – друг е въпросът, че стъпването върху естетическа платформа с подобна доминация в диахронен план и с такава светогледна тежест лесно може да бъде отъждествена с нуждата от нормативен характер на изкуството, каквато проявява социалистическият строй.

Три години по-късно под редакцията на Митов се появява и „Духът на новия свят“ (1932 г.) – концептуално натоварен сборник, който коментира политическите, обществените и културните промени през 20-те години на XX век и който заявява готовност да се взре с педантизъм и толерантност в ситуацията от новото десетилетие. Сред седемнадесетте публикувани статии изпъкват имената на деветима университетски преподаватели, което придава на сборника академичен авторитет. Важно е да се отбележи, че използваният език не е терминологичен и материалите не коментират тесни концепции. Академичният професионализъм в характера на изданието бива съчетан със сказовото говорене, журналистическото осведомяване и философско-социологическата рефлексивност към панорамното виждане в политическите, културните и психологическите явления от „новата“ действителност. Какво обаче има да отбележи Д. Б. Митов във връзка с литературата на новото време? Той ясно посочва съставките му – техническият напредък, социалните и политическите събития, които са съпроводени от неасимилируемата бързина на явления като революции, антисемитизъм, инфлации, преврати и диктатури. Така още в началото критикът заема негативна позиция срещу манифестното говорене, шумното визионерство и щедрите обещания за налагането на естетически програми. Оттук насетне критикът предлага класификация от фактори, оформящи пряко облика на днешната литература – бързината, космополитизма, борбата срещу измислените художествени герои, киното и колективизма.

Митов коментира критическата дейност в новата ситуация на ускорение, като обявява за непотребни дългите обяснителни статии и подробния анализ, присъщи на кабинетния заседнал живот. Критикът се обявява срещу остарелия академизъм и заради променените читателски нагласи. Според Д. Б. Митов съвременният писател живее в големи градове с трескав ритъм, от който не може да бъде отлъчен – ускореността проличава върху архитектурата на творбата и импонира на читателя, който проявява все по-голям афинитет към биографиите, защото го вдъхновяват с действителните си примери. От друга страна, ако писателят не е хроникьор, той няма да напишва пулса на времето. Неговата личност се интернационализира: „Никой писател сега не се чувства така затворник в собственото си отечество, както някога“ (Mitov 1932: 105). Култът към пътуването и науката е способен да разруши разделителните бразди между държавите и политиките, защото творците повече от всякога искат да опознаят света. Така критикът категорично издига една позиция, особено представителна за 30-те години.

В края на статията си Митов анонсира още няколко дискуссионни полета, около които гравитират съвременните писателски тревоги – изнамирането на нови морални устои, разглеждането на половия въпрос, икономическото положение на писателите, нуждата от организации за сътрудничество и подпомагане с национален и международен статут. Тези теми намират твърде открито място в „Литературен глас“ в началото на третото десетилетие на миналия век.

Финалните думи на критика, касаещи обвързването на литературата с политиката, са особено силни: „За сега още и още за дълго писателят ще служи пряко или косвено на определени задачи на властващата класа. И чак когато човечеството се освободи напълно, тогава ще настъпи истинската свобода на писателя и пълния разцвет на художественото творчество“ (Mitov 1932: 109). Констатацията на творческата независимост не се отнася единствено за България, но и за целия нов свят, с което бива доказан още веднъж всеобхващащия културно-антропологически поглед в подбора на статиите за сборника, който не предначертава с манифестни програми бъдещето, а тълкува настоящия момент. Побирайки в себе си интенцията за национално и наднационално говорене за култура, политика и икономика, „Духът на новия свят“ е доказателство за това, че българската литературна мисъл вече не се намира в режим на догонване и съизмерване с чуждите образци. Критична към себе си и към другите, тя търси пътища за балансиране на вътрешнодържавния климат и за признаване на световното си равноправие. Разгледаната статия на Митов, вписана в края на сборника като негово подобаващо обобщение, показва аналитична творческа нагласа, на която

СЛУЧАЯТ Д.Б. МИТО

обаче е чужд графичният оттенък на черното и бялото. Думите на Митов са конструктивни, ориентирани са към конкретното, изваждат полезното от новото и са отвъд пророческото раздаване на песимистични или оптимистични оценки.

Изведеното дотук е важно не само поради, меко казано, разколебаването на социалистическия оттенък в реализма на Митов, с което се привнася допълнителна светлина върху неговия „случай“, но и защото така можем да дестилираме критическите му възгледи в най-чист вид. Митов не е от литераторите, които си позволяват пространни или необмислени коментари. Това е видимо и от статиите му в „Литературен глас“, в които показва предпочитания към лаконичното и неемоционално слово, чрез което изразява, макар и в по-синтезиран вид, същите творчески нагласи. В известен смисъл художествено-творческата нагласа на Митов като реалист притежава гъвкав характер. Тя бива обоснована от самия критик като традиционна, но не и като закостеняла, тъй като предполага ориентиране в социалната обстановка и афилиране с настъпващите промени в нея. Политическите пристрастия и изборът на подобен творчески метод, отворен за новото, но и диалогизиращ с различни други възгледи, показват, че Митов е толерантен и дискутиращ творец, отстояващ позиционирането на човека в обществения контекст на времето си, но не на цената на неговото партизанско политизиране. Гъвкавата формула за надполитично изкуство, ангажирано едновременно с непреходното и обществено актуалното, се превръща в обтекаемо творческо кредо пред императивите на 1944 г., след която липсва алтернатива изкуството да не влезе в услуга на политиката – особено ако творецът има леви възгледи. С това „Случаят Митов“ надхвърля интенцията критикът да бъде обвинен или оправдан с оглед на нагласите както преди и след 1944 г., така и преди и след 1989 г., защото „случаят“ не е дело, а преоценка на рецептивни нагласи и реконструкция на житейско-творчески сюжет, положен в динамичната събитийност на ХХ век.

Библиография

- Dalchev 1980*: Dalchev, A. Stranitsi. Sofiya: Balgarski pisatel, 1980. [Далчев 1980: Далчев, А. Страници. София: Български писател, 1980.]
- Gancheva 1982*: Gancheva, B. Kalina Malina. Literaturni anketi. Sofiya: Balgarska akademiya na naukite, 1982. [Ганчева 1982: Ганчева, Б. Калина Малина. Литературни анкети. София: Българска академия на науките, 1982.]
- Goryanski 1984*: Goryanski, P. Kogato svetlinite ne gasnat. Sofiya: Balgarski pisatel, 1984. [Горянски 1984: Горянски, П. Когато светлините не гаснат. София: Български писател, 1984.]

- Krastev 1988*: Krastev, K. Spomeni za kulturniya zhivot mezhdu dvete svetovni voyni. Sofiya: Balgarski pisatel, 1988. [Кръстев 1988: Кръстев, К. Спомени за културния живот между двете световни войни. София: Български писател, 1988.]
- Mitov 1929*: Mitov, D. Predgovor. – In: Izkustvo i zhivot. Sastav. Dimitar Mitov. Sofiya: Literaturen glas, 1929. [Митов 1929: Митов, Д. Предговор. – В: Изкуство и живот. Състав. Димитър Митов. София: Литературен глас, 1929.]
- Mitov 1932*: Mitov, D. Literaturata na novoto vreme. – In: Duhat na noviya svyat. Sastav. Dimitar Mitov. Sofiya: Azbuka, 1932. [Митов 1932: Митов, Д. Литературата на новото време. – В: Духът на новия свят. Състав. Димитър Митов. София: Азбука, 1932.]
- Petrov 1988*: Petrov, Zdr. Krititsi. Sofiya: Balgarski pisatel, 1988. [Петров 1988: Петров, Здр. Критици. София: Български писател, 1988.]
- Ralin 1998*: Ralin, R. “Literaturen glas” i negoviyat redaktor. - Literaturen forum, 7/1998, 7. [Ралин 1998: Ралин, Р. „Литературен глас“ и неговият редактор. – Литературен форум, 7/1998.]
- Vasilev 1988*: Vasilev, Dzh. Dimitar B. Mitov. Sofiya: Balgarski pisatel, 1988. [Василев 1988: Василев, Дж. Димитър Б. Митов. София: Български писател, 1988.]
- Zarev 1978*: Zarev, P. Panorama na balgarskata literatura. Tom tretii. Sofiya: Nauka i izkustvo, 1978. [Зарев 1978: Зарев, П. Панорама на българската литература. Том трети. София: Наука и изкуство, 1978.]